

BESTSELERIO „CLEMENTINE CHURCHILL“ AUTORĖ

MOTERIS, PAKEITUSI ANTROJO PASAULINIO KARO EIGĄ

Nuostabi biografija...
Jaudina ir įtraukia ne mažiau nei trileris.

THE NEW YORK TIMES

SONIA PURNELL

TYTO ALBA

SONIA PURNELL

MOTERIS,
PAKEITUSI
ANTROJO
PASAULINIO
KARO EIGĄ

Neįtikėtina Virginios Hall istorija

Iš anglų kalbos vertė

Rasa Dirgėlė

VILNIUS 2022

Sonia PURNELL
A WOMAN OF NO IMPORTANCE
The Untold Story of the American Spy Who Helped
Win World War II
Viking, an imprint of Penguin Random House LLC,
New York, 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Iliustracijos:

p. 1, 2: Lorna Catling Collection; p. 3 viršuje kairėje: National Archives and Records Administration; p. 3 viršuje dešinėje, apačioje kairėje ir dešinėje: Lorna Catling Collection; p. 4 viršuje kairėje: Copyright Jeffrey Bass; p. 4 viršuje dešinėje ir viduryje: David Harrison Collection; p. 4 apačioje: Lorna Catling Collection, held by the Spy Museum, Washington, D.C.; p. 5 viršuje kairėje: National Archives and Records Administration; p. 5 viršuje dešinėje: Via No Banners by Jack Thomas, WH Allen, 1955; p. 5 apačioje kairėje ir dešinėje: Courtesy of Lorna Catling and John Hall; p. 6 viršuje: Via Le Chambon-sur-Lignon sous l'occupation by Pierre Fayol, L'Harmattan, 1990; p. 6 viduryje ir apačioje: Courtesy of Lieu de Mémoire au Chambon-sur-Lignon; p. 7 viršutinė eilė kairėje ir viduryje: Copyright Collection privée. Courtesy of Lieu de Mémoire au Chambon-sur-Lignon; p. 7 viršutinė eilė dešinėje: Via No Cloak, No Dagger by Ben Cowburn, Jarrolds, 1960; p. 7 vidurinė eilė ir apatinė eilė dešinėje ir viduryje: The National Archives, UK; p. 7 apatinė eilė kairėje: Via Le Chambon-sur-Lignon sous l'occupation by Pierre Fayol, L'Harmattan, 1990; p. 8 viršuje: Via Le Chambon-sur-Lignon sous l'occupation by Pierre Fayol, L'Harmattan, 1990; p. 8 viduryje: Lorna Catling Collection; p. 8 apačioje: Copyright Collection privée. Courtesy of Lieu de Mémoire au Chambon-sur-Lignon. Žemėlapio iliustracija: Barking Dog Art.

Copyright © 2019 by Sonia Purnell
Viršelio dizainas: Luke Bird
Viršelio meninė vadovė: Hannah Wood
Viršelio iliustracija: Lorna Catling
© Rasa Dirgėlė, vertimas į lietuvių kalbą, 2022
© „Tyto alba“, 2022

ISBN 978-609-466-643-8

Pasipriešinimas buvo mūsų gyvenimo būdas... Manėme esantys visiškai laisvi... nepažinta, nepažini savo pačių versija – žmonės, kokių daugiau niekas neras, kurie egzistavo tik tomis unikaliomis siaubingomis sąlygomis... greta šmėklų ar mirusiųjų... [Ir visgi] pavadinčiau tą savo gyvenimo etapą „Laime“.

Jean Cassou, Tulūzos pasipriešinimo vadovas ir poetas

Idealus totalitarinio režimo subjektas yra ne įsitikinęs nacis ar įsitikinęs komunistas, o žmogus, kuriam nebeegzistuoja skirtumas tarp fakto ir fikcijos (t. y. patyrimo tikrovė) ir skirtumas tarp tiesos ir melo (t. y. mąstymo normos).

Hannah Arendt, „Totalitarizmo ištakos“**

Žmonijos istoriją formuoja daugybė skirtingų drąsos aktų ir įsitikinimai. Kiekvieną kartą, kai žmogus užsisotja idealą, savo poelgiu padeda kitiems arba pasipriešina neteisybei, jis pasiunčia nedidelę vilties raibulį; kirsdami vienas kitą iš milijonų skirtingų energijos ir narsos centrų sklindantys raibuliai sukuria srovę, kuri gali nušluoti galingiausias sienas.

Robert F. Kennedy

* Iš anglų kalbos vertė Arvydas Šliogeris, Vilnius: Tyto alba, 2001, p. 455.

Veikėjų sąrašas

Slapyvardžiai ir kovos vardai knygoje rašomi kursyvu.
Agentai paprastai turėdavo kelis slapyvardžius ar kovinius vardus,
bet aiškumo dėlei vadinu juo tik vienu, svarbiausiu.

- Alenas* = Georges Duboudinas
Antuanas = Philippe'as de Vomécourt'as (taip pat *Gotjė*, *Majoras Sen Polis*)
Aramis = Peteris Harrattas (taip pat *Henri Lassot*)
Artas ir *Ogiustas* = Henry'is ir Alfredas Newtonai
Vyskupas = kunigas Robertas Aleschas (taip pat *Renė Martinas*)
Bobas = Raoulis le Boulicaut
Katas = André Girard'as
Selestenas = Brianas Stonehouse'as
Christofas = Gilbertas Turckas
Konstantinas = Jeanas de Vomécourt'as
Fontkroisas = kapitonas Henri Charles Giese'as
Žoržas = Georges'as Bégué
Ževoldas = Serge'as Kapalskis
Glorija = Gabrielle'a Picabia
Lukas = Pierre'as de Vomécourt'as (arba *Silvenas*)
Mari = Virginia Hall (arba *Žermena*, *Filomena*, *Nikolia*, *Dianė*, *Diana*, *Marsel*,
Bridžita, *Izabelė*, *Kamilė*, *DFV*, *Artemidė*)
Nikolas = Robertas Boiteux (dar vadinamas Robertas Burdettas)
Olivas = Francis Basinas
Pepenas = dr. Jeanas Rousset
Renė = Victoras Gersonas (arba *Vikas*)
Sofi = Odette Wilen
Viktorija = Mathilde Carré (arba *Katė*)

Turiny

Prologas	15
1. SVAJONĖ.....	21
2. TA VALANDA IŠMUŠĖ.....	40
3. MANO PASILEIDĖLĖS DRAUGĖS	68
4. ATISISVEIKINIMAS SU DINDE	94
5. DVYLIKA MINUČIŲ, DVYLIKA VYRŲ	125
6. ŠNIPŲ GAUDYNĖS	139
7. NEGAILESTINGAS KALNAS	165
8. LABIAUSIAI IEŠKOMA AGENTĖ	180
9. METAS SUVESTI SĄSKAITAS	207
10. KALNŲ MADONA.....	235
11. AUKŠTAI IŠ DANGAUS	265
12. METAI CŽA.....	296
Epilogas	318
Padėkos	322
Pastabos	326

Prologas

Prancūzija po truputį pasidavė. Sudegę automobiliai, kadaisė prikrauti brangiausio turto, riogsojo pakelės grioviuose. Jų kroviniai – brangintos lėlės, laikrodžiai ir veidrodžiai – sudaužyti į šipulius mėtėsi palei priešišką kelią ištisus kilometrus. Jų savininkai, jauni ir seni, tįsojo karštose dulkėse aimanuodami arba jau tylūs. Tačiau pro juos ir toliau traukė vilkstinės žmonių – niekada nesibaigiančios alkio ir nuovargio iškankintos voros, per daug bijančios sustoti, todėl dienu dieną slenkančios pirmyn.

Taip judėjo dešimt milijonų moterų, vaikų ir senių, bėgančių nuo Hitlerio tankų, kurie plūdo per sieną iš rytų ir šiaurės. Pakilo ištisi miestai žmonių, bergždžiai mėginančių išvengti visus praryti grasinančio nacių blickrygo. Sklido karštligiški gandai, kad džiaugdami lengvomis pergalėmis vokiečių kareiviai išsirengė iki pusės. Oras buvo tirštas nuo dūmų ir lavonų tvaiko. Kūdikiams nebuvo pieno, o senoliai krito ten, kur stovėjo. Perpildytus senus kaimiškus vežimus traukiantys arkliai, kamuodami ir šlapi nuo prakaito, klupinėdami piktai prunkštė. 1940 metų gegužę Prancūziją užplūdusi karščio banga buvo šio didžiausio visų laikų pabėgėlių srauto liudininkė.¹

Kiekvieną dieną pro minią lėtai važiuodavo vienišas automobilis, vairuojamas įspūdingos jaunos moters. Eilinei Virginiai Hall dažnai pritrūkdavo kuro ir vaistų, bet Prancūzijos armijos greitosios pagalbos automobiliu ji vis tiek atkakliai skynėsi kelią artėjančio priešo link. Nesislėpdavo net kai vokiečių šturmo lėktuvai „Stuka“ kriokdami mėty-

davo ant vilkstinių 110 svarų bombas, kurios liepsnose paskandindavo automobilius ir išmušdavo kraterius kelyje. Netgi kai jie, skusdami medžių viršūnes kulkosvaidžių ugnimi varpydavo pakelės griovius, kur moterys ir vaikai mėgindavo ieškotis priedangos nuo tokios pjūties. Kai prancūzų kareiviai bėgo iš savo dalinių, palikę ginklus, kai kurie net tankais. Netgi tada, kai kairį klubą verdavo skausmas, nes protezuota koja ji nuolat mynė sankabos pedalą.

Trisdešimt ketverių moters gyvenime ši misija buvo lūžis po kelerių metų šiurkštaus atstūmimo. Dėl savęs pačios ir dėl sužeistųjų, kuriuos rinkdavo mūšių laukuose ir gabendavo į ligonines, ji nebegalėjo susimauti. Buvo daug priežasčių, kodėl taip toli nuo namų ji noriai rizikavo savo gyvybe padėdama svetimai šaliai, nors milijonams kitų rankos jau sviro. Galbūt viena svarbiausių buvo ta, kad seniai nesijautė tokia jaudinančiai gyva. Šlykštėdamasi dezertyrų bailumu niekaip negalėjo suprasti, kodėl jie nekovoja toliau. Kita vertus, beveik neturėjo ką prarasti. Prancūzai vis dar prisiminė paaukoję trečdalį savo jaunuolių per Didįjį karą, tad našlių ir našlaičių tauta nebenorėjo lieti kraujo. Tačiau Virginia nusprendė eiti iki galo, kad ir kur mūšis nuves. Buvo pasiruošusi prisiimti bet kokią riziką, pasitikti bet kokį pavojų. Visuotinis karas prieš Trečiąjį reichą Virginiai iškreiptai galėjo suteikti paskutinę viltį atgauti vidinę ramybę.

VIS DĖLTO TAI BUVO NIEKIS PALYGINTI SU TUO, kas dar laukė gyvenime, bloškusiame į homerišką nuotykių ir, atrodytų, neįsivaizduojamos drąsos epą. Virginios Hall tarnyba 1940-ųjų vasarą Prancūzijoje tebuvo pasiruošimas beveik savižudiškai misijai prieš nacių ir jų marionėčių tironiją toje šalyje. Ji padėjo inicijuoti nutrūktgalvišką šnipinėjimo, sabotazo ir ardomąją veiklą prieš užnugaryje tais laikais, kai moterų ant didvyrių pakyls beveik nebuvo, kai mūšiuose joms buvo skiriamas tik palaikomasis ir palengvinamasis vaidmuo. Kai buvo tikimasi, kad jos tiesiog gražiai atrodys, klusniai elgsis ir leis vyrams atlikti sun-

kiausias užduotis. Kai neįgalios moterys – ar vyrai – buvo pasmerkti likti namuose ir gyventi suvaržytą, netenkinantį gyvenimą. Tai, kad tragiškomis aplinkybėmis kojos netekusi jauna moteris sugebėjo įveikti griežčiausius apribojimus, apeiti išankstines nuostatas ir net priešišku-
mą, norėdama padėti Sąjungininkams laimėti Antrąją pasaulinį karą, stulbina. O kad iki šiol tiek mažai žinoma apie tokią svarbią partizanų vadę, tiesiog neįtikėtina.

Tačiau turbūt ir pati Virginia to norėjo. Ji veikė šešėlyje ir šešėlyje jautėsi laimingiausia. Net ir artimiausiems jos bendražygiams prancūzams atrodė, kad ji neturi nei namų, nei šeimos, nei komandos – vien tik degantį troškimą įveikti nacius. Jie nežinojo nei jos tikro vardo, nei tautybės, nei kaip ji atsidūrė tarp jų. Virginia nuolat keisdavo išvaizdą ir elgseną, pasirodydavo be perspėjimo bet kurioje Prancūzijos vietoje ir vėl taip pat netikėtai pradingdavo, todėl buvo tikra mįslė ne tik karo metais, bet tam tikra prasme ir paskui. Net ir dabar atsekti jos istorijai prireikė trejų metų sunkaus detektyvinio darbo – teko apsilankyti Nacionaliniame archyve Londone, peržiūrėti Pasipriešinimo dokumentus Lione, nuvykti į parašytų nusileidimo vietas Aukštutinėje Luaroje, vartyti teismo bylas Paryžiuje, net Langlyje vaikštinėti CŽA būstinės marmuriniais koridoriais. Atliekant tyrimą teko įveikti devynis saugumo lygius, kad patekčiau į pačią šių dienų Amerikos šnipinėjimo pasaulio širdį. Apie įtampą, patiriamą dirbaujantis prieš teritorijoje, kalbėjau su buvusiu Britanijos specialiųjų pajėgų pareigūnu ir buvusiais žvalgybos tarnybos darbuotojais abipus Atlanto. Suradau trūkstamas bylas ir išsiaiškinau, kad kitos tebėra paslaptį prarastos arba dingusios be žinios. Dienų dienas braižiau grafikus bandydama suderinti dešimtis kodinių pavadinimų su Virginios misijų duomenimis; ištisus mėnesius medžiojau dar išlikusius tų keistai „dingusių“ dokumentų likučius; kiauirus metus kapsčiausi ieškodama pamirštų dokumentų ir prisiminimų. Aišku, geriausi partizanų vadai nebuvo linkę penktą ryto kruopščiai aprašyti naktinės misijos vien tam, kad pradžiugintų ateities istorikus, o esami aprašymai dažniausiai fragmentiški arba prieštaringi. Kai galėjau,

laikiasi tos įvykių versijos, kurią papasakojo labiausiai su tais įvykiais susiję žmonės. Kartais vis dėlto imdavo atrodyti, kad su Virginia žaidžiamė katę ir pelę; kad net iš kapo ji, kaip pati mėgdavo sakyti, „nenori kalbėti“ apie tai, ką veikė.

Jos slaptajame pasaulyje, kai iš esmės visa Europa nuo Šiaurės jūros iki Rusijos sienos kentėjo po nacių kulnu, pasitikėjimas buvo neleistina prabanga. Slaptumas buvo gyvybiškai svarbus, kaip ir lengvai paslepiamas koltas. Tačiau dabar, kai pasaulis, regis, ir vėl linksta į susiskaidymą ir ekstremizmą, Virginios pavyzdys, kaip palaikyti draugiškus santykius abipus sienų siekiant aukštesnio idealo, aktualus kaip niekad.

Užpildyti spragų nepadėjo ir vyriausybės. Daug reikalingų dokumentų vis dar įslaptinti ir palikti ateinančioms kartoms, bet sulaukusi neįkainojamos dviejų buvusių žvalgybos pareigūnų pagalbos keletą iš jų gavau šiai knygai. Vis dėlto pluoštai dokumentų sudegė aštuntajame dešimtmetyje per gaisrą Prancūzijos nacionaliniame archyve, ir oficialioje informacijoje amžiams liko žiojėti neužtaisoma skylė. Stirtos dokumentų Nacionalinių archyvų ir registrų administracijoje (NARA) Vašingtone sudėti į netinkamas vietas arba sumaišyti, kraustantis iš vieno pastato į kitą. Iki šių dienų išsaugota vos 15 procentų originalių Specialiųjų operacijų valdybos – Britanijos slaptosios tarnybos, kurioje Virginia dirbo nuo 1941 iki 1944 metų – dokumentų. Nepaisant visų šitų iššūkių, netikėtų tyrimo posūkių ir nukrypimų į tamsius bei slaptus skersgatvius, Virginios istorija nė karto nenuvylė: tiesą sakant, ji kaskart pasirodydavo vis ypatingesnė ir reikšmingesnė, nei įsivaizdavau, o herojai vis ryškesni. Virginia padėjo visiems laikams pakeisti patį šnipinėjimą ir požiūrį į moteris kare – ir karo eigą Prancūzijoje.

Virginios priešai buvo nuožmesni, o poelgiai drąsesni nei daugelio populiarių Holivudo filmų fantazijose. Vis dėlto nutrūktgalviška Virginios istorija yra tiesa, o ji pati – tikra didvyrė, kuri žengė pirmyn net kai viskas atrodė prarasta. Negailestingas apgaulės ir intrigų pasaulis, kuriame ji gyveno, galėjo įkvėpti patį Ianą Flemingą sukurti Džeimsą Bondą, visgi ji kaip šnipė buvo dar geresnė. Pagaliau, nors tokia pati ne-

gailestinga ir gudri kaip išgalvotasis agentas Bondas, dar ji gerai suprato, kaip svarbu pranykti ir laikytis atokiai tiek nuo draugų, tiek nuo priešų. Bondo pavardę žino kiekvienas blogiukas, kad ir kokios tautybės būtų, o ji naršė tarp priešų nepastebėta. Bondas vairuoja tviskantį „Aston Martin“, o ji keliaudavo traukiniu ir tramvajumi arba, nors ir luoša, pėsčiomis. Flemingo personažas, regis, be jokio vargo kyla aukštyn karjeros laiptais, o Virginiai teko kovoti dėl kiekvieno menkiausio pripažinimo ir įtakos. Būtent grumdamsi ji tapo tokia asmenybe, išgyveno, netgi klestėjo pogrindyje, kuriame palūžo daugelis, regis, tinkamesnių tokiam darbui žmonių. Nenuostabu, kad šių laikų Britų žvalgybos agentūros MI6 vadovas atskleidė samdantis tik darbuotojus, kurie garsiai nerėkauja ir nesidemonstruoja, bet „gyvenime patyrė ir šilto, ir šalto“².

Virginia turėjo trūkumų, baimių ir jautėsi nesaugi, kaip ir bet kuris iš mūsų, o gal net labiau, bet tai padėjo jai suprasti priešus. Instinktai ją pavedė tik kartą, ir padariniai buvo katastrofiški. Tačiau dažniausiai ji įveikdavo savo demonus ir dėl to pelnė tūkstančių pasitikėjimą, susižavėjimą ir galiausiai – padėką. Kartą sutikęs Virginiją nebegalėjai jos pamiršti. Iki pat savo pokarinės karjeros CŽA pabaigos septintajame dešimtmetyje ji lenkė laiką ir turėjo daug ką pasakyti net dabartiniams mums.

Prieštaros iki šiol gaubia moteris, kovojančias greta vyrų priešakinėse linijose, bet Virginia beveik prieš aštuonis dešimtmečius įsakinėjo vyrams prieš teritorijos gilumoje. Ji išgyveno Europoje kariaudama šešerius metus kaip retas amerikietis. Be perstojo statė ant kortos gyvybę ne iš aklo patriotizmo už savo šalį, bet iš meilės ir pagarbos kitų laisvėms. Virginia sprogdino tiltus bei tunelius, apgaudinėjo, prekiaavo ir kaip agentas 007 turėjo leidimą žudyti. Tai, ką ji darė, tuo metu buvo labai modernus kariavimo būdas, pagrįstas propaganda, apgaule ir veikla prieš teritorijoje – dabar šiuos metodus vis geriau pažįstame. Tačiau jos tikslai buvo kilnūs: ji norėjo ginti, o ne griauti, atkurti laisvę, o ne ją užgniaužti. Niekada nesiekė nei šlovės, nei garbės, niekada jos ir nesulaukė.

Ši knyga nėra karinė mūšio už Prancūziją ataskaita ar kintančių šnipinėjimo formų ar specialiųjų pajėgų vaidmens raidos analizė, nors, žinoma, visa tai sudaro sodrų ir dramatišką Virginijos istorijos foną. Ši knyga veikiau yra pastanga atskleisti, kaip viena moteris padėjo pakeipti istorijos tėkmę. Kaip nelaimė, atstūmimas ir kančios galiausiai gali virsti ryžtu ar triumfu net ir per tokį siaubingą konfliktą, kuris meta ilgą šešėlį ir ant šiandieninio gyvenimo. Kaip moterys, jei tik joms suteikiama proga, gali išsiveržti iš įprastų moteriškumo rėmų ir paneigti visus stereotipus. Ir kaip keistai karas gali atverti tokias galimybes, kurias įprastas gyvenimas tragiškai laiko užvertas.

Žinoma, Virginia, tarnavusi Britanijos ir Amerikos slaptosiose tarnybose, dirbo ne viena. Jos palaikančioji gydytojų, prostitučių, ūkininkų, mokytojų, knygų pardavėjų, policininkų komanda buvo lygiai taip pat užmiršta, nors ne vienam iš jų už narsą teko brangiai sumokėti. Jų veiklą iš dalies įkvėpė didi romantika ir idealai, ir jie suvokė, kad nesėkmė ar nelaisvė reikš šturpią mirtį vienatvėje. Trečiojo reicho nuožmiausiems ir negailestingiausiems veikėjams Virginia ir jos tinklai įkyriai nedavė ramybės, jie be atvangos siekė sunaikinti ją ir patį judėjimą, kurį ji padėjo sukurti. Tačiau 1944 metais išaušus Prancūzijos išlaisvinimo valandai slaptosios armijos, kurias ji apginklavo, mokė ir kurioms kartais pati vadovavo, pamynė jų lūkesčius ir padėjo Sąjungininkams pasiekti galutinę ir visišką pergalę. Tačiau jai net ir to buvo per maža.

Svajonė

Ponia Barbara Hall buvo viską suplanavusi. Užaugino savo vienintelę dukterį, jauniausią vaiką, Virginiją, gimusią 1906 m. balandžio 6 d., tikėdamasi pelningos santuokos. Praėjusiam šimtmečiui ji buvo ambicinga jauna sekretorė, pergalingai ištekėjo už viršininko Edwino Lee Hallo (arba tiesiog Nedo), pasiturinčio Baltimorės bankininko bei kino teatro savininko, ir nuo tos akimirkos nebenorėjo grėžiotis atgal. Ūmiai pakilusi į aukščiausius Rytų pakrantės visuomenės sluoksnius, bent jau jos pačios šeimos akimis, „kaip reikiant užrietė nosį“. Nedo tėvas Johnas W. Hallas devynerių gal ir pabėgo į jūras vienu iš šeimos laivų, bet galiausiai vedęs paveldėtoją tapo Pirmojo nacionalinio banko prezidentu. Johno brolis Robertas buvo garsiausio Merilando žokėjų klubo žymiausias narys. Barbara matė, kaip prabangiai gyvena vyresnieji Hallai – jų prašmatnaus namo Baltimorėje vestibulius buvo toks erdvus, kad jame galėjo apsisukti arklių traukiama karieta – ir pati norėjo taip gyventi. Bet Nedas, akivaizdžiai Barbaros nevilčiai, nesugebėjo išsaugoti šeimos turto, juo labiau jo pagausinti, todėl Hallų butis buvo gerokai kuklesnė. Nedo ir Barbaros namas Bokshorno ūkyje Merilande buvo visai padorus, bet jame nebuvo centrinio šildymo, o vanduo buvo pumpuojamas iš gretimo upelio. Butą Baltimorės centre, nors ir elegantišką, jie tik nuomojosi. Virginijai teko pareiga grąžinti šeimą į buvusias Hallų socialines aukštumas santuoka su piniguočiumi.

Barbara su motinišku pasitenkinimu stebėjo, kaip paūgėjusią Virginiją sekioja visai neprasti jaunuoliai. Jos dukra prieš netekdama kojos

taip viliojo jaunikius, kad draugai prabangioje privačioje mokykloje Roland Parke ją vadino dona Chuanita. Virginia, aukšta ir liekna, spindinčiomis riešuto spalvos akimis ir tirpdančia šypsena (jei tik teikdavosi šypsotis), buvo nepaprastai energinga, todėl kėlė neatsispiriamą iššūkį ją suvilioti svajojantiems vyrukams. Tačiau pati tokį vyrų entuziazmą niekino ir kai tik galėdavo, demonstravo savo nepriklausomybę mūvėdama kelnes ir vilkėdama languotus marškinius. „Privalau būt laisva, – parašė ši aštuoniolikmetė mokyklos baigimo knygoje 1924 metais, – tiek, kiek noriu.“^{*} Jos kalbos ir veiksmai mažai derėjo su didžiuoju motinos planu.

Virginia mėgavosi laužydama nusistovėjusias taisykles. Ji medžiodavo, dirdavo kiškius, jodinėdavo be balno ir kartą į mokyklą atėjo su gyvos gyvatės apyranke. Buvo akivaizdu, kad bebaimė jaunoji Dindė, kaip ją vadino šeimos nariai, troško nuotykių visai kaip jūros ragavęs senelis. Net jei tektų atsisakyti patogumų. Ir tai, kad Roland Parko mokykloje buvo dikensiškai įprasta laikyti langus atvirus net šaltu oru – vadinas, merginos per pamokas sėdėdavo su paltais, pirštinėmis ir kepurėmis, – regis, Virginiai buvo nė motais.

Dindė pati save vadino „bjauria ir kaprizinga“¹ – tam pritarė ir bendraklasiai, bet jie pripažino Virginios dovaną organizuoti ir imtis iniciatyvos. Jie laikė ją savo lydere ir buvo išrinkę klasės prezidente, redaktore, sporto komandos kapitone ir net „klasės pranaše“. Vyresnysis brolis Johnas studijavo chemiją Ajos universitete, o baigęs studijas pareigingai dirbo su tėčiu, kaip ir buvo numatyta nuo pat jo gimimo. Virginia, priešingai – mėgo ieškoti naujų ganyklų, todėl bendraklasiai buvo pratę sulaukti iš jos netikėtumų. Bendraamžiai ją laikė „originaliausia“ iš jų visų – šiuo įvertinimu ji akivaizdžiai džiaugėsi ir neslėpė, kad stengiasi gyventi „visada taip, kad nesugriautų savo reputacijos“². Tėtis Nedas tokiam individualizmui nuolaidžiavo, o Barbaros nuostatos buvo visai kitokios. Ponia Hall tikėjosi, kad dukra paaukos savo nuotykių troški-

* Aliuzija į Williamo Shakespeare'o pjesės „Kaip jums patinka“ žodžius: „Privalau būt laisvas kaip vėjas, teisę turintis sau pūst kur nori.“ (vert. Tautvyda Marcinkevičiūtė). – Čia ir toliau vertėjos pastabos.

mą vardan didesnio laimikio – turtingo vyro ir madingų namų. Devyniolikmetė Virginia klusniai susižadėjo ir, regis, pasmerkė save uždaram namų šeimininkės gyvenimui, kuris praėjusio šimtmečio trečiajame dešimtmetyje buvo įprastas daugeliui brandos sulaukusių elito moterų.

Kad ir koks šaunus poniai Hall atrodė pasiturintis sužadėtinis, Virginia pykdė jo titulai ir suktybės. Taip, iš tokių jaunų „panelių“ kaip Virginia nuo seno buvo tikimasi, kad bus klusnios sutuoktiniams, bet tuo metu ore jau tvyrojo maišto nuotaikos, o Baltimorėje, kaip ir daug kur kitur, vis garsiau reikėsi nepriklausomybę vertinančios merginos. Kitokios jaunos moterys laužė sausojo įstatymo laikų nuostatas dėl alkoholio vartojimo ir šokiravo vyresnius, nes trumpai kirpo plaukus, rūkydavo ir šokdavo klausydamosi džiaz. Jos atmetė vienpusius tradicinės santuokos draudimus ir ėmėsi aktyvesnio vaidmens politikoje – juk 1920 metais (po ištiesą šimtmetį trukusių protestų) amerikietėms pagaliau buvo suteikta teisė balsuoti. Apsidairiusi Virginia namuose matė sąstingį, o išorinis pasaulis, regis, siūlė viliojančių naujų laisvių. Taigi, akivaizdžiam sužadėtinio pasipiktinimui Virginia nutraukė sužadėtuves. (Paskui paaiškėjo, kad labai teisingai nusprendė, nes ilgainiui jis tuokėsi tris kartus ir visos santuokos iširo dėl svetimoteriavimo.)

Virginia, kaip ir jos motina, nestokojo didelių ambicijų, bet nukreipė jas į karjerą ir tyrinėjo pasaulį, užuot tekėjusi už netikusio vyro, kad ir kokio pasiturinčio. Barbara jaunystėje, be sekretorės darbo, neturėjo daugiau pasirinkimų – XIX amžiaus pabaigoje iš vargingos šeimos kilusi moteris didelių galimybių neturėjo. Ją glumino dukters troškimas griebtis darbo kuo toliau nuo namų, o ne visą gyvenimą mėgautis laisvalaikiu santuokoje, o Virginiai vaikystės kelionės su šeima į Europą ir auklės vokietės griežtais drabužiais įtaka įkvėpė nepriklausomų kelionių alkį. Mokykloje jai puikiai sekėsi mokytis kalbų ir ji svajoto tu pasinaudoti, kad, anot jos pačios, susipažintų su „įdomiais“ žmonėmis tapusi ambasadore, aiškiai netrikdoma fakto, kad tokios svarbios pareigos iki tol buvo skiriamos tik vyrams. Dindė pasiryžo įrodyti esanti lygi vyrų pasaulyje, todėl ją be galo mylintis tėvas (su kuriuo ją siejo arti-

mas ryšys) leido Virginiai kitus septynerius metus studijuoti penkiuose prestižiniuose universitetuose.

Mokslus ji pradėjo 1924 metais Kembridže, Masačusetse, Redcliffe (dabar dalis Harvardo), bet pasibodėjo tenykšte pedantiška atmosfera, todėl 1925 metais perėjo į atviresnę Barnardo koledžą Manhata- ne ir pamėgo Brodvėjaus teatrus. Vis dėlto ji puikiai suprato, kad iš jos tikimasi, jog atstūmusi vieną gerbėją greitai apsispręs ir susiras kitą tinkamą vyrą. To padaryti jai nepavyko. Nepasisekė Virginiai sužavėti ir dėstytojų, kurie ją vertino kaip „vidutinę studentę“, nedalyvaujančią studentų miestelio gyvenime ir kūno kultūros užsiėmimuose. Prancūzų kalba ir matematika buvo jos mėgstamiausios disciplinos (lotynų kalbos ir teologijos nepakentė), ir nors apskritai jai „sekėsi neblogai“, dažniausiai būdavo vertinama C pažymiu, dėl to koledžo nebaigė. Žinojo, kad privalo įgyti aukštąjį išsilavinimą, bet labiau norėjo pradėti iš tikrųjų gyventi. Barnardo koledžas turbūt per daug priminė namus, kad būtų galima atsipalaiduoti.

Atrodė, Paryžius gali pasiūlyti platesnius horizontus, todėl Virginia įtikino tėvus, kad jai seksis geriau, jei tik išvyks į užsienį. Kaip daugelis pasiturinčių Rytų pakrantės amerikiečių iki ir po Virginios, taip ir ji Prancūzijos sostinę laikė elegantiškais vartais į laisvę. Šimtai jaunų amerikiečių kas savaitę „Cunard“ laivais išplaukdavo į Europą, o iš ten pranešdavo, kad madingos moterys Paryžiuje – vadinamosios *garçonnes* – yra nepriklausomos, sportiškos, vyriškos, be to, dirba ir myli taip, kaip joms pačioms patinka. 1926 m. dvidešimtmetė Virginia taip pat persikėlė į kitą Atlanto pusę toliau nuo varginančios nusivylusios motinos ir įstojo į *École Libre des Sciences Politiques* Kairiajame Senos krante. Pačiame *Années Folles** įkarštyje ji rado ne amerikietišką prohibiciją ir rasinę segregaciją, o jaudinančią kitokią dailės, literatūros ir muzikos sceną, pritraukusią tokius rašytojus kaip F. Scottas Fitzgeraldas, Ger-

* Pašėlę metai (*pranc.*); frazė įvardija aktyvios socialinės, meninės ir kultūrinės raidos tarpsnį XX a. trečiajame dešimtmetyje.

trude Stein ir Ernestas Hemingway'us, taip pat legendinę juodaodę šokėją Josephine Beiker (pagarsėjusią čarlstono šokiu „Folies Bergère“ kabareto salėje, o paskui veikla Pasipriešinimo judėjime). Sen Žermeno kavinėse ir Monmartro džiazu klubuose Virginia susipažino su aktorėmis, lenktynininkais, intelektualais ir būsimais politikais. Nuotykių ištroškusi jauna baltimorietė rūkė, gėrė ir šoko su jais visais ir kur kas labiau žavėjosi tuo, ką sužinodavo iš naujųjų pribloškiančių draugų, o ne iš dėstytojų. Paryžiuje ji pagaliau pasijuto laisva būti savimi.

Toks gyvenimas laisva pavara tęsėsi ir toliau, kai 1927 metų rudenį įstojo į Diplomatinijos akademiją Vienoje studijuoti kalbų, ekonomikos ir žurnalistikos. Čia, kitaip nei Niujorke, mielai lankė paskaitas, be didelio vargo pelnydavo reikiamus įvertinimus ir rasdavo užtektinai laiko pašėlti siautulinguose miesto vakarėliuose. Aukšta, liekna, o dabar dar ir elegantiškai pasipuošusi pagal paskutinę europietišką madą Virginia traukė daugelio vyrų, o labiausiai šaunaus Lenkijos armijos karininko Emilio dėmesį – jis lydėdavo ją per romantiškus pasivaikščiojimus Dunojaus pakrante. Dievino jos laisvą dvasią, todėl užkariavo ir širdį, ko iki tol niekam nepavyko padaryti. Bet Virginios tėvui (regis, pakurstytam Barbaros) nepatiko Emilio neaiški kilmė ir mintis, kad dukra gali visam laikui pasilikti Europoje, dėl to jis uždraudė Virginiai su juo matytis. Nors ir kraustėsi iš proto, bet paprastai savavalė Virginia pakluso mylimam Nedui (taip vadino tėtį) ir nutraukė neoficialias sužadėtuves. Paskui kurį laiką dar tebelaikė Emilio fotografiją, bet jos nepriklausomybė tiek ir tesiekė. Ji daugiau niekada nematė mylimojo, tik vėliau sužinojo, kad 1940 metų pavasarį jis veikiausiai žuvo kartu su tūkstančiais lenkų karininkų, Antrojo pasaulinio karo metais šaltakraujiškai nužudytų NKVD ir sumestų į masinius kapus Katynės miškuose.

Sudužusiai širdžiai apgijus Virginia į Ameriką namo iš Europos sugrįžo visai kitokia, nei išplaukė 1926 metais. Su savimi pagaliau vežėsi ne tik diplomą, bet ir širdyje liepsnojančią tikėjimą moterų emancipacija. Treji nerūpestingi metai įdiegė jai gilią ir tvirtą meilę Prancūzijai bei laisvėms, kurias tos šalies žmonės jai pasiūlė. Ta aistra padėjo atlaikyti

visas žiaurybes, kurios dar laukė, ir paskatino paskirti gyvenimą ginti, pasak jos pačios, savo „antrąją šalį“. Negana to, ji nugludino penkių užsienio kalbų įgūdžius – labiausiai prancūzų bei vokiečių, bet taip pat ir ispanų, italų bei rusų, nors amerikietiško akcento taip ir neįstengė atsikratyti. Užtat puikiai išmanė Europos kultūrą, geografiją ir ypač politiką. Gyvendama Vienoje matė, kaip fašistų grupuotės triumfuoja per kruvinus politinius neramumus. Per keliones už sienos regėjo, kaip auga Adolfo Hitlerio nacionalsocialistų partijos populiarumas, penimas jo pažadų iškelti Vokietiją virš visko, kaip Niurnbergo suvažiavimai tampa nacių paramilitarinės galios demonstravimu. Kaimyninėje Italijoje diktatorius Benito Mussolinis paskelbė karą demokratijai dar 1925-aisiais, ir nuo tada kūrė policinę valstybę. Virginia matė, kaip horizonte telkiasi tamsūs nacionalizmo debesys. Taikai Europoje ir Virginios pamiltam *belle vie de Paris** jau grėsė pavojus.

Dindė grįžo namo į Bokshorno ūkį Merilande 1929 m. liepą, o visai netrukus, žlugus Volstritui ir prasidėjus Didžiajai depresijai, šeima neteko likusio turto. Brolis Johnas prarado darbą kritikuojamame šeimos finansų versle, o visuotinė depresija, regis, paveikė ir Virginios prancūzų kalbos bei ekonomikos studijas George'o Washingtono universitete Vašingtone. Paskaitas ji lankė nereguliariai, bet gerų įvertinimų užteko pateikti prašymą Jungtinių Valstijų Valstybės departamentui į profesionalios diplomatės vietą ir išpildyti karščiausią svajonę. Jaunatviškai pasitikėdama savimi – be to, mokėdama kalbas ir turėdama platų akademinį išsilavinimą – Virginia tikėjosi sėkmingai išlaikyti privalomą stojamąjį egzaminą. Tai, kad iš pusanthro tūkstančio Užsienio tarnybos pareigūnų moterys buvo tik šešios, turėjo priversti suklusti. Ją atmetė greitai ir šturkščiai. Aukšti Valstybės departamento pareigūnai, regis, nenorėjo priimti moterų į savo gretas – taip ji pasakė draugui Elbridge'ui Durbrow, bet nesitaikstydamas su pralaimėjimu suplanavo „įeiti pro užpakalines duris“⁴³.

* Gražiam gyvenimui Paryžiuje (*franc.*).

Tuo metu ji stengėsi paremti tėvą, kuris blaškėsi nuo vieno nesėkmingo verslo prie kito nerimaudamas dėl tūkstančių darbo netekusių žmonių ir numanydamas, kad pats gali žlugti. 1931 m. sausio 22 d. išėjęs iš biuro Baltimorės centre Nedas susmuko ant šaligatvio, pakirstas sunkaus infarkto, ir po kelių valandų mirė. Penkiasdešimt devynerių vyro netektis buvo stiprus smūgis šeimai, o Virginiai bene skaudžiausias. Nedas be galo mylėjo savo brangiąją Dindę, tai jis paskatino ją susižavėti grynai vyrišku pomėgiu, tokiu kaip medžioklė, net nupirko dukrai šautuvą. Dabar jo neliko, nebeliko ir didžiosios dalies pinigų. Johnas su žmona ir dviem vaikais persikėlė pas Barbarą į Bokshorno ūkį, kad mažiau būtų išlaidų, ir visi tikėjosi, kad Virginia ramiai apsigyvens kartu. Tačiau tokią klaustrofobišką pertvarką ji pakėlė trumpai – netrukus jau ieškojosi darbo. Po septynių namuose praleistų mėnesių 1931 m. rugpjūtį Virginia su nekantrumu keliavo į Amerikos ambasadą Varšuvoje dirbti sekretore. Atlyginimas buvo du tūkstančiai dolerių per metus – padori alga (ir trečdaliu didesnė nei vidutinės namų ūkio metinės pajamos Didžiosios depresijos apimtoje Amerikoje, kai daugelis šeimų sunkiai sudūrė galą su galu). Virginia pagaliau ištruko iš Baltimorės ir pateko į Valstybės departamentą. Bet neatsižvelgiant į visas studijas ir didelius lūkesčius, tebuvo sekretorė – visai kaip motina.

Vis dėlto uoliai ėmėsi darbo – šifruodavo ir iššifruodavo telegramas, tvarkė korespondenciją, diplomatines vizas ir siuntė Vašingtonui ataskaitas apie vis didėjančią politinę įtampą – vykdė savo pareigas užsidegusi ir entuziastingai. Varšuva buvo gyvas miestas su didžiausia žydų populiacija Europoje, bet Lenkijos (nepriklausoma valstybe ji tapo tik po Didžiojo karo), pavojingai įspraustos tarp dviejų galingų valstybių – Vokietijos bei Rusijos, ateitis buvo labai miglota. Laikas ir vieta atrodė pravartūs mokytis, o Virginios simpatiją lenkams, be abejonės, padidino prisiminimai apie romaną su Emiliu. Visai įmanoma, kad išmokusi šifruoti ji gavo progą dirstelėti ir į viliojantį žvalgybos pasaulį. Šiaip ar taip, Virginia jautė, kad būdama mašininke švaisto savo žinias ir patirtį. Taigi po metų pasiteiravo ir užsitikrino viršininkų – taip pat ir bičiu-

lio Elbridge'o, tuo metu jau vicekonsulo, – paramą pateikus prašymą perlaikyti stojamąjį egzaminą į diplomatinį korpusą. Ji ypač pasitikėjo savimi dėl pokalbio, per kurį pasirodė kaip išskirtinė kandidatė, nes šimtą procentų taškų surinko apskritai pirmoji. Virginia žinojo esanti patraukliausia ir įspūdingiausia kalbėdama tiesiogiai. Vis dėlto dokumento su klausimais žodžiu ji kažkodėl negavo, todėl laiku nepateikė prašymo. Vos pamanė, kad pagaliau bus priimta į Valstybės departamento tarnybą, ją ir vėl mandagiai išmetė pro duris.

Susierzynusi po septynių mėnesių ji pasiprašė perkeliama į Smirną (dabar Izmiras) Turkijoje – tobulas postas mėgstantiems leisti laiką gamtoje, nes miestas įsikūręs prie Gedizo deltos lagūnų bei druskingų žemapelkių, garsėjančių pelikanais ir flamingais. Atvykusi 1933 m. balandį ji suprato, kad oficialios pareigos beveik nesiskiria nuo tų, kuriasėjo Varšuvoje, o strateginiu požiūriu Smirna iš tikrųjų buvo ne tokia įdomi kaip Varšuva. Bet būtent šitoje netikėtoje vietoje nuotykių ištroškusi ir gal kiek naivoka jauna moteris įgavo nepaprastos dvasinės tvirtybės. Būtent čia likimas išmetė Virginiai gyvenimą pakeitusią kortą. Tai, kas nutiko čia, kur Gedizas įteka į spindinčią Egėjo jūrą, padėjo nulemti tolimos tautos ateitį Antrajame pasauliniame kare, kuris pratrūko po šešerių metų.

Atvykusi Virginia netrukus ėmė organizuoti grupes draugų, su kuriais būtų galima vykti į pelkes medžioti perkūno oželių. Gruodžio aštuntoji, penktadienis, išaušo giedra ir vėsi, ir Virginia pasiruošė praleisti ją žygyje, pasiėmusi branginamą tėvo dovanotą dvylikto kalibro šautuvą. Tądien Virginios būrys aptiko daugybę ilgasnapių paukščių, todėl bendraminčių šaulių grupė buvo pakilios nuotaikos, nors skrendančius perkūno oželius sunku sumedžioti, nes jie skraido nenuspėjamai. Virginia visada mėgdavo varžytis, tad veikiausiai troško pirmoji nušauti gerai pasislėpusį paukštį ir nebepaisė saugumo. Lipdama per tinklinę tvorą, nutiestą tarp aukštų šlapynės nendrių, Virginia suklupo. Jai griūvant šautuvas nuslydo nuo peties ir įsipainiojo kulkšnis siekiančiame apsiauste. Ji siektelėjo jo norėdama sugriebti, bet ginklas iššovė tiesiai į kairę pėdą.

Kraujas sruvo iš žaizdos į drumzlinus deltos vandenį aplink sąmonės netekusią Virginiją. Žaizda buvo sunki – iššautas šovinytis buvo didelis, bukas ir pilnas švino šratų, dabar įstrigusis pėdoje. Draugai iš paskutiniųjų stengėsi sustabdyti kraujavimą prasimanytu veržiamuoju tvarsčiu, nešdami ją į automobilį ir lėkdami į miesto ligoninę. Smirnos gydytojai veikė operatyviai, ir per kitas tris savaites Virginia, regis, atsigavo ir pasitaisė. Jos bičiuliams – taip pat ir Valstybės departamento vadovybei Vašingtone – palengvėjo sužinojus, kad Virginia po poros mėnesių galės grįžti į normalų gyvenimą. Bet vietos gydytojai dar nesuprato, kad atvirose jos žaizdose plinta pavojinga infekcija. Prieš pat Kalėdas jos būklė ėmė sparčiai blogėti, iš Stambulo skubiai buvo iškviestas Amerikos ligoninės vadovas ir dvi amerikietės slaugytojos. Jie atvyko po dvidešimt keturių valandų kelionės traukiniu, bet jos pėda buvo ištinusi ir pajuodusi, gendantys audiniai pradėję dvokti, o visą kūną raižė siaubingi skausmai. Amerikiečių komanda iškart suprato, kad vyksta blogiausia, kas įmanoma – gangrena buvo apėmusi Virginijos pėdą ir sparčiai plito koja aukštin. Antibiotikai dar nebuvo išrasti, kito veiksmingo gydymo nebuvo ir kilo organų nepakankamumo grėsmė. Per Kalėdas Virginia stovėjo ant mirties slenksčio, ir chirurgai gelbėdami jos gyvybę nupjovė kairę koją žemiau kelio.⁴ Jai buvo dvidešimt septyneri.

Atsižvelgiant į aplinkybes amputacija pavyko sėkmingai, bet Virginijai atsigavus niekas negalėjo numaldyti jos širdgėlos dėl prarasto ankstesnio gyvenimo. Izmiro konsulatą pranešė Vašingtonui, kad „sekretorė Hall labai patogiai ilsisi“, tikimasi, kad per dvi ar tris savaites pasveiks, nors grįžti prie pareigų, žinoma, prireiks daugiau laiko. Bet Virginija tomis pirmosiomis dienomis nematė tokios savo ateities, kuri būtų bent pakenčiama. Gyvenimas, atrodė, susitraukė ir liko vien ligoninės lova, o blogiausia – aplinkinių gailėstis. O kaip dar pranešti naujienas motinai, kuri niekada nenorėjo paleisti jos taip toli ir kuri jau neteko ir savo brangiojo Nedo? Visą likusį gyvenimą Virginia narstė prisiminimus apie tos dienos savo veiksmus, mintyse sukdamą kraujo ir kančios kaleidoskopą, ir nuolat baudė save už neapdairumą.

Amerikos konsulas Perry'is George'as telegrafavo į Vašingtoną prašydamas informuoti ponią Hall apie Virginios nelaimę „kuo taktiškiau“. Kaip Virginia ir bijojo, sužinojusi sukrečiamas naujienas apie dukrą, Barbara buvo nepaguodžiama. Netrukus apie tragediją pranešė spauda, bet baimės, kad gali prarasti savo jauniausią vaiką, paralyžiuotai Barbarai vieša užuojauta mažai padėjo. Tik sausio 6 d. iš Izmiro ji sulaukė žinios, kad Virginiai pavojus nebegresia. Gydytojas amerikietis pagaliau grįžo į Stambulą palengvėjusia širdimi, jog pacientei pavyko išgyventi.

Po vienuolikos dienų vėl suskambo pavojaus varpas. Prasidėjo nauja infekcija, regis, šįkart sepsis – potencialiai mirtinas kraujo užkrėtimas. Ir vėl desperatiškai kovodamas dėl Virginios gyvybės vietinis gydytojas suleido jai į kelį paslaptinę serumą, stengdamasis išgelbėti, ir kas valandą konsultavosi telefonu su amerikiečiais Stambule. Net ir šiais modernios medicinos laikais Virginios būklė būtų laikoma kritine, o anuomet jos šansai buvo nepaprastai maži. Kasdienis skausmas, slaugytojoms keičiant pūlių permirkusius bigės tvarsčius, buvo beveik nepakeliamas, o širdies ritmas dažnai tapdavo nekontroliuojamas.

Vieną naktį klejojančią nuo organizme siaučiančios infekcijos Virginiją pažadino, kaip ji pati vėliau įvardys, regėjimas. Nors likusi šeima buvo už tūkstančių kilometrų namuose, Virginios miręs tėvas pasirodė prie jos lovos ir perdavė paprastą žinią. Nedas pasakė, kad ji negali pasiduoti ir kad „jos pareiga yra išgyventi“, bet jeigu tikrai nebepakels skausmo, jis sugrįš jos pasiimti. Virginia nepuoselėjo jokių religinių jausmų, tačiau nuoširdžiai tikėjo, kad Nedas su ja kalbėjosi. Jo žodžiai tapo jai galinga jėga, o metams bėgant ji dažnai prisimindavo, kaip jis paragino ją kovoti už gyvybę.⁵ Taigi ji laimėjo pirmą, bet ne paskutinį didį mūšį už savo gyvybę beveik viena, padedama nebent vaiduoklio. Ištvėrusi tokias baises kančias manė tikrai galinti iškęsti viską, ką gyvenimas dar yra parengęs. Vienai didelei klaidai sugadinti gyvenimo neleis vardan tėčio.

Virginia išties stebuklingai pasveiko, ir jos atsparumas pareigingai kasdien ją ligoninėje lankiusį konsulą pribloškė. Galiausiai sveikti ją perkėlė į modernesnę ligoninę Stambule. Lėtai slenkant ilgoms savai-

tėms ligoninėje Virginia pasiryžo ateityje neleisti laikyti jos neįgaliaja. 1934-ųjų gegužę, nepaisydama gydytojų ir darbdavio patarimų, Virginia užsispyrė grįžti į darbą konsulate jau kitą dieną vos išleista iš ligoninės. Sprendimas buvo siaubingas. Vietiniai gydytojai galėjo pasiūlyti tik paprasčiausią, prastai pritaikytą medinę koją, todėl ji buvo priklausoma nuo ramentų, o po ištisų mėnesių lovoje net ir trumpiausią atstumą nueiti buvo labai sunku. Grįžusi į Smirną medicininės priežiūros sulaukė mažai, o žaizdą vis dar siaubingai skaudėjo. Pirmą kartą gyvenime Virginia pasijuto vieniša taip toli nuo namų, tad netrukus palūžo tiek fiziškai, tiek emociškai. „Šią situaciją numačiau ir stengiausi jos išvengti, bet panelė Hall nenorėjo suprasti, kokie sunkumai jos laukia, – telegrafavo konsulas Perry’is Valstybės departamentui Vašingtone. – Eksperimentas mums visiems buvo skausmingas.“⁶

Po kelių dienų Virginia jau plaukė laivu į Jungtines Valstijas, o po mėnesio, birželio 21 dieną, atvyko į Niujorką, kur priplaukoje atsargiai šlubčiojančią ją pasitiko šeima. Ji buvo paguldyta į ligonę kelioms vadinamosioms „gydomosioms operacijoms“, be abejo, norint pašalinti dar daugiau kojos audinių ir vengiant juos niokojančių infekcijų, ir pritaikyti naują protezą. Nors pagal ketvirtojo dešimtmečio standartus ir modernus, jis buvo gremėzdiškas, tvirtinamas odiniais diržais prie korseto ant liemens.⁷ Per karščius diržai nutrindavo odą, bigė pūslėdavosi ir kraujuodavo. Kad ir tuščiavidurė, nudažyta medinė koja aliuminine pėda svėrė beveik keturis kilogramus. Reikėjo daug ištvermės vien norint vaikščioti, todėl mėgstama medžioklė tikrai buvo neįmanoma. Skausmas tapo neatskiriamu palydovu visam likusiam gyvenimui.

Vasaros mėnesiais Bokshorno ūkyje Virginia vėl ėmė mokytis vaikščioti, toliau kovodama su įkyriomis infekcijomis ir persekiojančia depresijos šmėkla. Jai patikdavo sėdėti verandoje ir padėti šerti avis, arklius bei ožkas. Bet 1934-ųjų lapkritį ji jau nekantravo sugrįžti į darbą, todėl užsitikrino naujas pareigas Europoje, šįkart Venecijoje, kur, tikėjosi, sąlygos bus „geresnės“ nei Turkijoje, šalyje, į kurią, keliančią tokius blogus prisiminimus, ji daugiau neplanavo sugrįžti.

SONIA PURNELL (Sonia Purnel) – britų žurnalistė ir trijų biografinių knygų autorė, garsėjanti kruopščiais tyrimais ir nepriekaištingu stiliumi. Bendradarbiauja su tokiais leidiniais kaip *The Economist*, *The Daily Telegraph*, *The Sunday Times*. „Virginia Hall“ – antroji jos knyga lietuvių kalba, pirmoji – „Clementine Churchill“ (2017).

1942 m. gestapas perdavė skubų pranešimą: „Ji – pavojingiausia iš visų Sąjungininkų šnipų. Turim ją rasti ir sunaikinti.“ Jų taikinys buvo Virginia Hall, užsispyrusi amerikietė, įsiprašiusi į Specialiųjų operacijų valdybą, kurią Winstonas Churchillis vadino „Nedžentelmeniško karo ministerija“. Ji – pirmoji Sąjungininkų agentė moteris, nusiųsta į nacių valdomą zoną. Niekas iš jos daug nesitikėjo – juk tiek agentų patyrė nesėkmę, – bet būtent ji, nepaisant protezuotos kojos, padėjo įžiebtį Prancūzijos pasipriešinimo judėjimą ir visiškai pakeitė partizaninio karo sampratą.

Virginia Prancūzijoje sukūrė platų šnipų tinklą, priimdavo atskraidinamus ginklus bei sprogmenis ir tapo patikimiausiu pasipriešinimo judėjimo ramsčiu. Netgi tada, kai buvo demaskuota ir visur kabojo plakatai su jos nuotrauka, ji ignoravo įsakymus evakuotis. Galiausiai Virginiai teko sprukti. Bet ji grįžo. Nes tikėjo, kad turi išgelbėti dar daug gyvybių. Ir jai pavyko – Virginia sėkmingai vadovavo partizaniniam karui, padėjo Sąjungininkams išlaisvinti Prancūziją po Išsilaipinimo dienos.

Įtaigi, kruopščiais tyrimais paremta Sonios Purnell knyga atskleidžia slaptą Virginios Hall gyvenimą – tai stulbinama, įkvepianti heroizmo, šnipinėjimo, pasipriešinimo ir asmeninių pergalių, nepaisant itin nepalankių aplinkybių, istorija. Istorija apie tai, kaip vienos moters atkaklumas padėjo laimėti karą. Ne veltui šią biografiją NPR, *Amazon*, *The Seattle Times*, *The Washington Independent*, *The Minneapolis Star Tribune*, *BookBrowse*, *The Spectator* ir *The Times* išrinko Metų knyga.

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt